

11.5.2021

Eduskunnan sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö

VNS 1/2021 vp Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt valtiovarainministeriöltä lausuntoa valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta. Koulutuspoliittisessa selonteossa esitetään kohti 2040-lukua ulottuva koulutuksen ja tutkimuksen visio ja linjataan tarvittavat voimavarojen, rakenteiden ja ohjauksen muutokset, joilla on tarkoitus vastata ja vaikuttaa kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutostekijöihin ja luoda merkityksellisen elämän edellytykset kaikille. Pyydettyä lausuntonaan valtiovarainministeriö toteaa seuraavaa.

Koulutuspoliittinen selonteko sisältää useita laajoja koulutuksen lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmien uudistamista koskevia ehdotuksia. Tällaisia ovat muun muassa varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta koskevan toiminta- ja rahoituslainsäädännön uudistaminen sekä toisen asteen koulutuksen kehittäminen. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta koskevat rahoitusjärjestelmä uudistukset on tarkoituksenmukaista kytkeä kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen, jota on tarkoitus kehittää sote-uudistuksen jälkeen. Valtiovarainministeriö korostaa, että kaikkien koulutuksen lainsäädäntöön ja rahoitukseen liittyvien kehittämistoimien valmistelussa on tarpeen ottaa huomioon myös kuntatalouden tila ja tilanne. Valtiovarainministeriö on 9.12.2020 käynnistänyt tulevaisuuden kuntapolitiikan toimenpidevaihtoehtojen valmistelutyön, joka jatkuu 31.12.2021 asti.

Selonteossa ei käsitellä vielä ehdotusten toteuttamisen priorisointia, ajoituksia tai mahdollisia lisärahoitustarpeita. Selonteon mukaan rahoitustarpeita koskevat asiat käsitellään ja niistä päätetään valtiontalouden menokehyksen puitteissa valtion talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa sovittaen ne yhteen muiden julkisen talouden menotarpeiden kanssa. Selonteon sisältämien ehdotusten lisärahoitustarpeita ei sisälly vielä vuosia 2022 – 2025 koskevaan julkisen talouden suunnitelmaan.

Selonteon mukaan 2020-luvulla osa koulutuksen kehittämistoimien lisärahoitustarpeesta katetaan kohdentamalla ikäluokkien pienenemisestä johtuvia valtion rahoitusosuudesta säästuvia määrärahoja selonteon tavoitteiden mukaisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen lainsäädännön ja rahoituksen kokonaisuudistuksen toimeenpanoon julkisen talouden tilanne huomioiden. Valtiovarainministeriö toteaa, että ikäluokkien pienenemisestä johtuvissa valtion rahoitusosuudesta säästävissä määrärahoissa on kyse ns. automaattisäästöistä, joiden kohdentamisesta päätetään valtion talousarvioprosessissa ja julkisen talouden suunnitelmassa.

Julkisen talouden tilanne on vakava. Julkisen talouden merkittävimmät riskit liittyvät yleiseen talouskehitykseen. Covid-19 –epidemian uudet aallot, yleisen epävarmuuden kasvu ja mahdollisesti uudelleen kiristettävät sulkutoimet voivat hidastaa talouden toipumista. Vuonna 2020 valtion velka kasvoi lähes 8 mrd. euroa ja valtion velkaantuminen jatkuu edelleen vuosia 2022 – 2025 koskevan julkisen talouden suunnitelman mukaisesti.

Koulutuspoliittinen selonteko sisältää lukuisia toimenpide-ehdotuksia, joiden voidaan arvioida selkeästi lisäävän julkisen sektorin (ml. kuntatalous) taloudellista rasitetta joko lisäkustannuksina tai tulojen menetyksinä. Tämänkaltaisia toimenpide-ehdotuksia ovat muun muassa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun parantaminen, varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentaminen, perusopetuksen oppimistuloksien eriarvoisuuden vähentäminen, varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostaminen, suomi-ruotsi toisena kielenä (S2) kehittämisohjelma sekä varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen velvoittavat laatutavoitteet. Näiden lisäksi selontekoluonnos sisältää useita muita kehittämisajatuksia ja hanke-ehdotuksia, joiden lopputuloksena voidaan arvioida syntyvän kustannusvaikutteisia ehdotuksia (esimerkiksi opettajamitoituksen selvittäminen). Ottaen huomioon julkisen talouden ja etenkin kuntatalouden tilan, kunnille tulisi antaa uusia lisätehtäviä ainoastaan erittäin painavista syistä. Vaikka kunnille annettaviin tehtäviin osoitetaan voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti 100-prosenttinen valtionosuus, se ei kuitenkaan kohdenna kuntakohtaisesti täysin oikein. Kustannuksia ja toimenpiteiden toteuttamismahdollisuuksia tulisi arvioida koko maan tason lisäksi myös erilaisten ja eri olosuhteissa olevien kuntien kannalta.

Koulutuspoliittisen selonteon mukaan selonteolle laaditaan seuraavaksi toimeenpanosuunnitelma. Toimeenpanosuunnitelmaa laadittaessa ehdotuksia on tarpeen priorisoida ja keskittyä kustannusvaikutuksiltaan vaikuttavimpiin ehdotuksiin. Priorisoinnin mahdollistamiseksi on tarpeen arvioida toimenpide-ehdotusten kustannusvaikutuksia hyvin varhaisessa vaiheessa. Toimenpide-ehdotusten vaikutukset julkiseen talouteen on tarkoituksenmukaista arvioida myös pidemmällä aikavälillä. Rahoitusjärjestelmien uudistamisessa on puolestaan tarkoituksenmukaista pitää lähtökohtana, että julkista rahoitusta ohjataan kansallisiin osaamistarpeisiin vastaamiseen, ja sen on tuettava koulutuksen järjestäjien pitkäjänteistä toimintaa.

Budjettineuvos Merja Leinonen